

*Завора Таїна Миколаївна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів і банківської справи,
Діхтяр Ірина Геннадіївна, Чумак Юлія Миколаївна,
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
студенти групи 402-ЕФ*

ПРИНЦИПИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Система валютного регулювання є однією з найважливіших сфер державного регулювання в будь-якій країні. Розбудова цієї сфери в Україні почалась відразу після оголошення економічної самостійності України. Тому вивчення валютного регулювання є необхідним завданням для підвищення ефективності функціонування валютного ринку України та прийняття ефективних рішень у цій сфері.

Валютне регулювання є однією з найбільш динамічних складових як національної, так і світової валютно-фінансових систем, визначення особливостей побудови та розвитку системи валютного регулювання в умовах ринкової трансформації економіки є важливою науковою та практичною проблемою. При цьому важливим елементом системи валютного регулювання є її інституціональне забезпечення, що представлено системою державних органів, які забезпечують реалізацію покладених на них завдань у даній сфері.

Валютне регулювання є формою організації взаємовідносин суб'єктів фінансово-господарської діяльності, які пов'язані з використанням валютних цінностей через регламентацію державою міжнародних розрахунків і порядку проведення валютних операцій, що закріплюється національним законодавством та міжнародними угодами.

Правові засади валютного регулювання в Україні визначено Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» № 15 –93 від 19 лютого 1993 року (надалі – ДКМ), згідно з яким Національний банк України є головним валютним органом країни, на нього покладено виконання функцій формування принципів і стратегії валютного регулювання, ліцензування діяльності з валютними цінностями, розроблення і впровадження системи курсотворення та здійснення контролю за виконанням

На жаль, валютна політика виявилася одним із найслабших місць у програмі економічних перетворень України.

Валютне регулювання можна охарактеризувати не лише як елемент валютної політики, але й як складову частину більш загальної системи інструментів економічної політики держави, а відтак і державного регулювання економіки, яке є складовим елементом економічної політики.

В свою чергу це базується на таких концептуальних положеннях:

- 1) валютне регулювання може здійснювати вплив на структуру учасників валютного ринку, на структуру руху капіталу, що відображається в платіжному балансі країни, на стан зовнішньоекономічної діяльності;
- 2) валютні обмеження, що є інструментом валютного регулювання, можуть стимулювати або втримувати потоки, створюючи передумови для інвестиційної активності.

Валютне регулювання – це комплекс заходів регуляторного характеру, що застосовуються державою, в особі уповноважених нею органів у сфері впорядкування та регламентації міжнародних розрахунків, операцій з валютою та валютними цінностями, на базі відповідного нормативно-правового та інформаційного забезпечення.

Одним із базових понять теоретичної концепції валютного регулювання економіки мають стати науково обґрунтовані принципи, що мають бути покладені в основу формування системи валютного регулювання, серед яких визначається:

1) принцип цілісності та комплексності. Комплексність валютного регулювання на стадії його формування означає взаємозумовленість, взаємоузгодженість елементів його системи, їх однорідність і володіння властивостями всієї системи, оптимальність сполучення елементів і їх ефективність, що забезпечує її розвиток як єдиного цілого. Тобто взаємозв'язок валютного регулювання з елементами валютної політики та інструментами системи державного регулювання економіки в цілому;

2) принцип доцільності – забезпечення економічної безпеки України через дотримання макроекономічної безпеки, виключення невиправданого впливу держави та уповноважених органів на валютні операції резидентів і нерезидентів;

3) принцип гнучкого реагування – здійснення постійного моніторингу валютного ринку; координація дій на національному та світовому ринках;

4) безперервність контролю – вжиття своєчасних заходів щодо узгодження поточних операцій платіжного балансу, з регламентації банківських операцій з валютними цінностями;

5) принцип стабілізації – полягає у незмінності механізму дії валютного контролю в цілому, хоча би протягом року. Такий підхід буде однією із закріплених законом гарантій дотримання прав і законних інтересів під контрольних суб'єктів;

6) принцип упорядкування – максимальна гармонізація економічних інтересів суб'єктів валютного ринку; пріоритет економічних заходів реалізації державної політики у сфері валютного регулювання;

7) принцип єдності – єдність зовнішньої та внутрішньої політики держави; єдність системи валютного регулювання та валютного контролю;

8) принцип справедливості – забезпечення державою захисту прав і економічних інтересів резидентів та нерезидентів при здійсненні валютних операцій;

9) стимулювання розвитку міжнародного економічного співробітництва з метою поліпшення інвестиційного клімату в країні та вирівнювання платіжного балансу.

Валютне регулювання є основним змістом валютної політики держави, яка виявляється в таких основних формах: дисконтна; девізна та її різновид – валютна інтервенція; валютні обмеження; диверсифікація валютних резервів; регулювання ступеня оборотності валюти; режим валютного курсу, девальвація, ревальвація.

Дисконтна політика – одна з форм грошово-кредитної політики національних банків, що спрямована на регулювання економіки країни шляхом підвищення чи зниження процентних (дисконтних) ставок з метою впливу на попит та пропозицію позичкового капіталу, темп інфляції, а також на стан платіжного балансу і валютний курс.

Девізна політика – метод впливу на курс національної валюти шляхом купівлі-продажу державними органами валютного регулювання іноземної валюти. З метою підвищення курсу національної валюти Центральний банк продає, а для зниження – скуповує іноземну валюту.

На сьогодні девізна політика здійснюється переважно у формі валютної інтервенції, тобто втручання Центрального банку в операції на валютному ринку для того, щоб впливати на курс національної валюти. Валютна інтервенція здійснюється за рахунок офіційних золотовалютних резервів або за рахунок міжбанківських кредитів.

Диверсифікація валютних резервів - політика держав, банків, монополій, яка спрямована на регулювання структури валютних резервів шляхом включення до їх складу різних валют з метою забезпечення міжнародних розрахунків, проведення валютної інтервенції і зменшення валютних втрат. Така політика здійснюється шляхом продажу нестабільних валют і купівлі більш стійких валют на світових валютних ринках.

Девальвація – зниження курсу національної валюти стосовно до іноземних валют чи міжнародних облікових одиниць (євро), що призводить до збільшення цін імпоротної продукції у вітчизняній валюті.

Ревальвація – підвищення курсу національної валюти відносно іноземних валют чи міжнародних облікових одиниць, що обумовлює покращання умов експорту (збільшення виручки від експорту у національній валюті).

Валютні обмеження – система державних заходів (законодавчих, адміністративних, економічних, організаційних) щодо операцій з валютою, золотом та іншими валютними цінностями. Валютні обмеження вводяться з метою концентрації валютних цінностей в руках держави, вирівнювання платіжного балансу, підтримання валютного курсу валюти своєї країни. Валютні обмеження можна класифікувати таким чином:

1. Обмеження щодо здійснення поточних операцій: обмеження можливостей експортерів використовувати валютну виручку або обов'язкового (повного або часткового) продажу її Центральному банку; обмеження продажу іноземної валюти імпортерів; регламентація термінів платежів і поставок з експортно-імпортних операцій; заборона розрахунків у національній валюті з нерезидентами.

2. Обмеження фінансових операцій: лімітування вивозу іноземної валюти або національної валюти, цінних паперів, золота; контроль за здійсненням інвестицій за кордон; контроль за залученням іноземних кредитів; регулювання інвестицій нерезидентів; обмеження ввозу валюти до країни.

В Україні до валютних обмежень відносяться: обов'язковий продаж експортерами 50% експортної валютної виручки (введена з вересня 1998 р.), регулювання строків платежів і поставок по експортно-імпортних операціях, обмежувальний характер продажу валюти імпортеру, контроль за здійсненням інвестицій за кордоном, контроль за залученням іноземних кредитів, регулювання інвестицій нерезидентів і т.д.

Валютне регулювання здійснюється за допомогою економічних та адміністративних методів та відповідних засобів (інструментів). Засоби валютного регулювання, які використовуються в процесі застосування економічних методів регулювання, охоплюють валютний курс, конвертованість валюти та валютні резерви.

Останніми роками найактуальнішою проблемою державного регулювання валютного ринку в Україні є підтримання макроекономічної стабільності національної валютної одиниці.

Валютне регулювання з боку держави є об'єктивною економічною необхідністю, яка зумовлена міжнародною економічною інтеграцією України до світового співтовариства та пов'язана з міжнародною кооперацією виробництва і розширенням міжнародної торгівлі, що спричинило вихід процесу концентрації і централізації капіталу за межі національних кордонів.

Діюча система валютного регулювання України потребує удосконалення. Це передбачає: погодженість дій держави з ринковими механізмами; підвищення якості валютного законодавства, зростання ролі державних інститутів в сфері валютного регулювання, удосконалення механізмів застосування форм валютного регулювання.

Сьогодні всі дії щодо валютного регулювання спрямовані або на ліквідацію наслідків фінансової кризи або на адміністративне регулювання утримання курсу гривні щодо валютного коридору. І немає жодної програми або дії, які були б спрямовані на ліквідацію причин нестабільності національної валюти, яка сьогодні очевидна, - вона не має потужності насамперед тому, що не підтверджена підвищенням макроекономічних показників.

Водночас, у сучасному світі значного розвитку набули інтеграційні процеси, спостерігається зростання рівня відкритості національних економік та їх взаємозалежності. Такі процеси підвищують роль валютного регулювання на національному та міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Береславська О.І. Інструменти валютного регулювання / О.І. Береславська, В.А. Овсяник // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – №1. – С. 8 – 9.
2. Вербіцька І.І. Хеджування валютних ризиків / І.І. Вербіцька // Тернопільський національний економічний університет. – 2013. – С. 375 – 376
3. Казарінов Д.В. Особливості розвитку валютного регулювання в Україні в умовах фінансової глобалізації / Д. В. Казарінов // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. – 2012. - №2. – С.122 – 123.
4. Ручкіна В.М. Інституційне середовище фінансового ринку України в умовах глобалізації / В.М. Ручкіна // Збірник наукових праць національного університету державної податкової служби. – 2012. – № 1. – С. 378 – 379.
5. Суторміна А.М. Еволюція системи валютного регулювання та контролю в Україні / А. М. Суторміна // КНЕУ імені Вадима Гетьмана. – 2014. – С. 149 – 150.
6. Про систему валютного регулювання і валютного контролю декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 р. № 15.93 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/15-93>.